

Yapay Zekânın Kusursuz Algoritmaları Karşısında İnsan Kusurunun Estetik Değeri

→ Mine ARTU MUTLUGÜN*

Öz

Bu çalışma, yapay zekâ temelli sanatsal üretimlerde öne çıkan teknik kusursuzluk anlayışı ile insan sanatındaki kusur kavramı arasındaki gerilimi incelemektedir. Yapay zekânın sunduğu kusursuzluk algısı, kusuru ortadan kaldırılması gereken bir eksiklik olarak konumlandırırken, çağdaş estetik yaklaşımlar kusuru anlam üretimini, özgünlüğü ve estetik derinliği besleyen kurucu bir unsur olarak ele almaktadır. Çalışma; estetik felsefesi, yaratıcılık kuramları, dijital kültür eleştirisi, yapay zekâ çalışmaları ve bedenlenmiş deneyim kuramları temelinde, yapay zekâ üretimlerindeki kusursuzluk paradigması ile insan sanatsal üretimindeki kusur olgusunu karşılaştırmalı ve eleştirel bir çerçevede analiz etmektedir. İnsan ve yapay zekâ üretimleri, zamansallık, niyet ve öznellik ekseninde karşılaştırılmış, ayrıca nöroestetik ve algı çalışmalarına ilişkin bulgular sentezlenmiştir. Çalışma, estetik değerın yalnızca biçimsel çıktı kalitesine indirgenemeyeceğini, üretim sürecine içkin zamansallık, risk ve öznel deneyimle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda “kusurun ontolojik ağırlığı” kavramı önerilmekte ve yapay zekâ üretimlerinde gözlenen duygusal ve anlamsal eksiklik kuramsal olarak tartışılmaktadır. Sonuç olarak çalışma, estetik değerın yalnızca üründe değil, üretim sürecine içkin kırılğanlık ve öznel deneyimde temellendiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Kusur, Estetik, Ontoloji, Sanat

*Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü, Bursa, Türkiye

E-mail: mineartu1972@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2080-6613

Derleme Makalesi

Geliş Tarihi: 06.02.2026 Revize Tarihi: 25.04.2026 Kabul Tarihi: 12.05.2026

DOI: 10.37679/trta.1882002 İZ: JA44BC42XZ

The Aesthetic Value of Human Imperfection in the Age of Artificial Intelligence's Flawless Algorithms

→ Mine ARTU MUTLUGÜN

Abstract

This study examines the tension between the notion of technical perfection in AI-based artistic production and the concept of imperfection in human art. While artificial intelligence frames imperfection as a deficiency to be eliminated, contemporary aesthetic approaches consider it a constitutive element that fosters meaning-making, originality, and aesthetic depth. Drawing on aesthetic philosophy, theories of creativity, critiques of digital culture, studies of artificial intelligence, and theories of embodied experience, the study offers a comparative and critical analysis of the paradigm of perfection in AI-generated outputs and the phenomenon of imperfection in human artistic production. Human and AI productions are compared along the axes of temporality, intentionality, and subjectivity, while findings from neuroaesthetic and perceptual studies are also synthesized. The study argues that aesthetic value cannot be reduced to the formal quality of the output alone but must be evaluated in relation to temporality, risk, and subjective experience inherent in the production process. In this context, the concept of the "ontological weight of imperfection" is proposed, and the emotional and semantic deficiencies often observed in AI-generated works is discussed theoretically. Consequently, the study suggests that aesthetic value is grounded not only in the final product but also in the fragility and subjective experience embedded in the process of creation.

Keywords: Artificial Intelligence, Imperfection, Aesthetics, Ontology, Art

1. Giriş

Son yıllarda yapay zekâ tabanlı üretken modellerin sanat alanında yaygınlaşması, yaratıcı eylemin doğası, sanatçı kimliği ve estetik değer kavramlarını yeniden tartışmaya açmıştır. Yapay zekânın yüksek doğruluk, tekrar edilebilirlik ve teknik kusursuzluk kapasitesi, insan sanatsal üretiminde belirleyici olan hata, eksiklik ve özneliği daha görünür hâle getirmiştir (Boden, 2016, ss. 131–155; Manovich, 2019, ss. 12–25).

Sanat tarihi boyunca yaratıcı üretim, bedensel deneyim, belirsizlik ve hata ile iç içe ilerlemiştir. Buna karşılık güncel yapay zekâ sistemleri, teknik açıdan tutarlı ve çoğu zaman “kusursuz” olarak algılanan çıktılar üretmektedir. Bu karşılık, estetik değer yalnızca ortaya çıkan ürün üzerinden mi yoksa üretim sürecine içkin zamansallık, risk ve öznelik üzerinden mi tanımlanması gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda ortaya çıkan temel konu, yapay zekâ üretimlerinin kusursuzluk ideali ile insan sanatındaki kusurun estetik ve ontolojik işlevi arasındaki gerilimin nasıl anlaşılması gerektiğidir. İnsan kusuru, sanatsal üretimde yalnızca bir eksiklik midir, yoksa anlam üretimini ve estetik derinliği mümkün kılan kurucu bir unsur olarak mı değerlendirilmelidir?

Yapay zekâ destekli üretim araçlarının yaygınlaşması, yalnızca yeni bir teknolojik aracın sanat alanına girişi olarak değil, aynı zamanda estetik yargının epistemolojik zemininin yeniden kurulması açısından da değerlendirilebilir. Sanat tarihinde üretim araçları değiştikçe, sanat eserinin değeri, özgünlüğü ve otantikliği üzerine geliştirilen ölçütlerin de dönüştüğü bilinmektedir. Fotoğrafın ortaya çıkışıyla resim sanatında temsil işlevinin değişmesi, sinemanın ortaya çıkışıyla performatif zamanın yeniden tanımlanması ve dijital medyanın yükselişiyle çoğaltılabilirlik kavramının yeniden tartışılması buna örnek olarak gösterilebilir. Yapay zekâ bu tarihsel dönüşüm çizgisinde, üretimi, üretim biçimini ve yaratıcı öznenin tanımını da tartışmaya açmıştır.

Bu bağlamda güncel tartışmaların merkezinde yer alan temel soru, estetik değer teknik karmaşıklık veya görsel mükemmeliyet üzerinden mi, yoksa üretimin taşıdığı insani izler üzerinden mi kurulduğudur. Yapay zekâ sistemlerinin kısa sürede yüksek düzeyde doğruluk üretebilmesi, insan sanatında geleneksel olarak değer atfedilen emek, deneyim, hata ve sezgi gibi kavramların yeniden

değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yapay zekâ estetiği üzerine yürütülen tartışmalar yalnızca teknoloji eleştirisi değil, aynı zamanda insan varlığının estetik konumunun yeniden düşünülüp değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Bu çalışma, kusuru estetik bir eksiklik değil, üretim sürecinin ontolojik yapısını belirleyen zamansal ve bedensel bir yoğunluk olarak yeniden kavramsallaştırarak yapay zekâ estetiği literatürüne süreç-temelli bir katkı sunmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Tasarımı

Bu çalışma, yapay zekâ temelli sanatsal üretimler ile insan sanatı arasındaki estetik farkı kuramsal düzlemde inceleyen nitel ve yorumlayıcı bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada herhangi bir deneysel veri üretimi yapılmamış, tüm analiz literatür temelli karşılaştırmalı okuma ve hermenötik yorumlama yaklaşımı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, estetik değer in biçimsel çıktıdan ziyade üretim sürecinin ontolojik yapısı üzerinden nasıl kavramsallaştırılabileceğini tartışmaktır.

Bu araştırma, metinler arası anlam katmanlarının yalnızca içerik düzeyinde değil, kavramların tarihsel dönüşümü üzerinden de okunmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle çalışma, estetik kuramları yalnızca açıklayıcı kaynaklar olarak kullanmayıp yapay zekâ bağlamında yeniden işlevselleştirilen kavramsal araçlar olarak ele almaktadır. Kusur kavramının klasik estetikten dijital kültüre uzanan dönüşümü, burada yalnızca terminolojik değil, aynı zamanda epistemolojik bir yeniden konumlanma olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada kusur;

- (1) Teknik hata,
- (2) Estetik sapma,
- (3) Ontolojik iz olmak üzere üç düzlemde ele alınmaktadır.

2.2. Veri Kaynağı ve Literatür Seçimi

Araştırmanın veri seti, yapay zekâ ve sanat ilişkisini ele alan kuramsal, eleştirel ve deneysel literatürden oluşturulmuştur. Kaynaklar, estetik felsefesi, dijital kültür çalışmaları, posthümanist teori ve deneysel estetik araştırmaları kapsayacak biçimde seçilmiştir.

Literatür seçimi üç temel ölçüte göre yapılmıştır:

- (1) Estetik felsefesi bağlamında kusur ve eksiklik kavramını tartışan kuramsal çalışmalar,
- (2) Dijital kültür, algoritmik üretim ve posthümanist estetik üzerine geliştirilen teorik yaklaşımlar,
- (3) Yapay zekâ üretimlerinin algısal ve bilişsel değerlendirmesini ele alan deneysel araştırmalar.

2.3. Analitik Yaklaşım

Çalışmada eleştirel kuram ve hermenötik analiz yaklaşımı birlikte kullanılmıştır. Analiz, doğrulayıcı (positivist) bir model yerine yorumlayıcı bir epistemolojiye dayanmaktadır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar istatistiksel genelleme niteliğinde değil, literatür temelli kavramsal çıkarımlar olarak değerlendirilmelidir.

2.4. Analiz Süreci

Analiz süreci üç aşamalı bir yorumlayıcı protokol üzerinden gerçekleştirilmiştir:

1. **Kavramsal Kodlama:** Literatürde “kusur”, “kusursuzluk”, “zamansallık”, “öznellik”, “niyet” ve “algoritmik üretim” gibi temel kavramlar belirlenmiştir.
2. **Karşılaştırmalı Okuma:** İnsan sanatı ile yapay zekâ üretimleri, belirlenen kavramsal eksenler üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.
3. **Kuramsal Sentez:** Elde edilen yorumlar bir araya getirilerek estetik ve ontolojik düzlemde bütüncül bir kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.5. Analitik Çerçeve

Analiz aşağıdaki dört ana kavramsal eksen üzerinden yapılandırılmıştır:

- Kusur / kusursuzluk karşıtlığı,
- Zamansallık ve geri dönüşsüzlük,
- Öznellik ve niyet atfı,
- Ontolojik üretim rejimi (insan / yapay zekâ).

Bu çerçeve, insan ve yapay zekâ üretimleri arasındaki farkın yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda varoluşsal ve üretim-temelli bir farklılık olarak ele alınmasına imkân sağlamaktadır.

2.6. Tematik Analiz Kategorileri

Literatür taraması sırasında elde edilen veriler aşağıdaki tematik kategoriler doğrultusunda değerlendirilmiştir:

- A. Yapay zekâ ve insan yaratıcılığı ilişkisi,
- B. Estetik derinlik ve anlam üretimi,
- C. Stil, biçim ve çeşitlilik,
- D. Yenilikçilik ve üretkenlik düzeyi,
- E. Alımlama ve yorumlayıcı etkileşim süreçleri.

Bu kategoriler, karşılaştırmalı literatür analizinde yapılandırıcı bir okuma matrisi olarak kullanılmıştır.

2.7. Geçerlilik ve Sınırlılıklar

Bu çalışma, deneysel veri üretimine dayanmadığı için elde edilen sonuçlar istatistiksel genelleme iddiası taşımaz. Analizler, literatür temelli yorumlayıcı çıkarımlar ve kuramsal sentezler niteliğindedir. Bu nedenle ulaşılan sonuçlar kesin doğrular değil, mevcut literatür içindeki kuramsal eğilimlere dayalı açıklayıcı öneriler olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca seçilen literatür, yapay zekâ ve sanat alanındaki tüm üretim çeşitliliğini kapsamamaktadır. Bu durum çalışmanın doğal bir sınırlılığını oluşturmaktadır.

2.8. Epistemolojik Düzeylendirme

Bu kuramsal çerçeve, özet bölümünde genel hatlarıyla sunulan literatürün epistemolojik düzeylere ayrıştırılmış ve metodolojik olarak yeniden yapılandırılmış bir versiyonudur. Bu çalışmada kullanılan literatür üç farklı epistemolojik düzlemde ele alınmıştır.

Birinci düzlem, estetik ve varlık felsefesi bağlamında Benjamin, Heidegger, Bergson ve Hansen gibi düşünürlerin kuramsal yaklaşımlarını içermektedir. Bu düzlem, sanat, algı ve varlık ilişkisini yorumlayıcı-felsefi bir çerçevede ele alarak çalışmanın ontolojik temelini oluşturmaktadır.

İkinci düzlem, dijital kültür ve posthümanist teori kapsamında Manovich, Kittler, Hayles, Floridi, Chalmers ve Coeckelbergh gibi yazarların geliştirdiği kavramsal modellerden oluşmaktadır. Bu düzlem, yapay zekâ, dijitalleşme ve insan sonrası düşünce ekseninde teknik ve teorik kavramsallaştırmaları içermektedir.

Üçüncü düzlem ise Dietvorst, Wagemans, Hong ve Elgammal gibi araştırmacıların deneysel bulgularına dayanan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu düzlem, yapay zekâ üretimi, algı, yaratıcılık ve estetik değerlendirmeye ilişkin ampirik verileri kapsamaktadır.

Bu üç düzlem aynı ontolojik statüde değerlendirilmemekte, birinci düzlem yorumlayıcı felsefi kuramı, ikinci düzlem kavramsal-teorik modeli, üçüncü düzlem ise belirli deneysel koşullara dayalı ampirik literatürü temsil etmektedir. Bu ayırım, çalışmanın analizinde kullanılan kaynakların epistemolojik konumunun netleştirilmesi ve kuramsal çerçevenin katmanlı yapısının görünür kılınması amacıyla yapılmıştır.

3. Kuramsal Çerçeve

3.1. Kusurun Ontolojik Boyutu ve Algoritmik Kusursuzluk Gerilimi

Klasik estetik düşüncede kusur, Antik Yunan'dan itibaren ideal formdan sapma olarak değerlendirilmiş ve çoğunlukla giderilmesi gereken bir eksiklik kategorisi içinde konumlandırılmıştır. Bu yaklaşımda estetik değer, orantı, simetri ve bütünlük gibi biçimsel ölçütlerle tanımlanmıştır. Buna karşılık modern ve çağdaş estetik kuramlar, estetik üretimde hata ve sapmanın yaratıcı süreçteki rolünü vurgular (Hamilton, 2020).

Bu dönüşüm bağlamında Walter Benjamin'in aura kavramı, sanat eserinin tekilliği ve "buradalığı"nın mekanik çoğaltma süreçleriyle dönüşmesini açıklayan kritik bir eşik sunar (Benjamin, 2008). Benzer biçimde Heidegger ve Bergson'un zamansallık yaklaşımları, estetik deneyimi kronolojik zamandan ayırarak varoluşun sürekliliği ve geri döndürülemez akışı içinde ele alır (Heidegger, 1971; Bergson, 2001).

Nietzsche'nin Apolloncu ve Dionysosçu estetik ayrımı da kusurun ontolojik boyutunu anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Apolloncu estetik düzen, simetri, denge ve ölçülülük üzerinden ideal formu temsil ederken, Dionysosçu estetik taşkınlık, kırılma, belirsizlik ve kontrol kaybı üzerinden yaratıcı enerjiyi görünür kılar. İnsan sanatındaki kusur, çoğu zaman bu Dionysosçu enerjinin dışavurumu olarak düşünülebilir. Çünkü hata, yalnızca teknik bir eksiklik değil, kontrol edilemeyen yaratıcı süreçlerin estetik yüzeye yansımalarıdır. Yapay zekâ sistemlerinde ise bu taşkınlık çoğunlukla parametre kontrollü varyasyonlar içinde sınırlandırılmaktadır (Friedrich Nietzsche, 2000, ss. 14–17).

Bu bağlamda kusur, yalnızca formdan sapma değil, öznenin üretim anındaki kararsızlığının görünürleşmesidir. İnsan bedeninin yorgunluğu, dikkatin dağılması, anlık sezgisel kararlar veya bilinçdışı müdahaleler, eserin yüzeyinde ölçülebilir olmayan mikro sapmalar üretir. Bu sapmalar, çoğu zaman estetik özgünlüğün temel taşıyıcısı hâline gelir (Friedrich Nietzsche, 2000, ss. 36–41).

Bununla birlikte bu yorum, kusurun mutlak bir ontolojik öz taşıdığı anlamına değil, estetik deneyim içinde bu şekilde anlamlandırıldığına işaret eder. Yapay zekâ sistemleri ise çıktıyı optimize edebilme, hatayı geri alabilme ve varyasyonu yeniden üretebilme kapasitesi nedeniyle üretim sürecine içkin geri dönüşsüzlük deneyimini farklı bir rejime taşımaktadır. Bu durum, kusurun zamansal tekillikle kurduğu ilişkinin insan üretimine kıyasla daha zayıf ya da farklı biçimde örgütlendiğini düşündürmektedir.

Searle'ün Çin Odası argümanı ve Chalmers'ın bilinç tartışmaları, öznel deneyim ile kurallara dayalı bilgi işleme arasındaki ayrımı görünür kılar (Searle, 1980; Chalmers, 1995).

Sonuç olarak kusur, estetik deneyim içinde zamansallık ve geri dönüşsüzlüğün görünür olduğu bir "iz" olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu doğrultuda

“kusurun ontolojik ağırlığı”, üretim sürecinin yalnızca biçimsel değil varoluşsal bir yoğunluk taşıdığını ifade eder.

Bu kavram üç bileşen üzerinden tanımlanır:

- (1) Üretimin geri döndürülemezliği,
- (2) Bedensel katılım,
- (3) Tekil ve tekrar edilemez zaman deneyimi.

Bu çerçevede formül şu şekilde ifade edilebilir:

Kusurun ontolojik ağırlığı = geri döndürülemezlik + bedensel katılım + tekil zaman deneyimi

Kusurun ontolojik ağırlığı, geri döndürülemezlik, bedensel katılım ve tekil zaman deneyiminin bileşimi olarak kavramsallaştırılmaktadır.

3.2. Zamansallık, Geri Dönüşsüzlük ve Üretim Ontolojisi

İnsan sanatsal üretimi, geri döndürülemez bir zaman deneyimi içinde gerçekleşir. Bu süreç yalnızca bir sonuç üretimi değil, bedensel kararlar, hatalar ve müdahalelerle ilerleyen deneyimsel bir akış olarak düşünülebilir. Her jest, geri alınamazlığı nedeniyle üretim sürecine anlam kazandıran bir iz niteliği taşır.

Bergson’un “süre” (*durée*) kavramı, bu deneyimi kronolojik zamanın ötesinde bilincin kesintisiz ve niteliksel akışı içinde açıklar (Bergson, 2001). Stiegler ise teknik sistemlerin bu sürekliliği dışsallaştırarak kayıt altına alınabilir ve yeniden üretilebilir bir yapıya dönüştürdüğünü ileri sürer (Stiegler, 1998). Bu bağlamda teknik ortamlar, zamansallığı ortadan kaldırmak yerine onu farklı bir temsil rejimine taşır.

Friedrich Kittler’in medya teorisi, teknik sistemlerin yalnızca iletişim araçları değil, aynı zamanda algı, zaman ve düşünme biçimlerini belirleyen yapısal koşullar olduğunu ileri sürer (Kittler, 1999, ss. 1–15; 183–211). Bu bağlamda teknik aygıtlar, insan deneyimini temsil eden nötr araçlar değil, doğrudan algısal ve bilişsel rejimleri yapılandıran ontolojik aktörler olarak değerlendirilir.

Heidegger’in *Dasein* analizi, insan varlığının anlamını sonluluk ve dünyada-oluş üzerinden kurduğunu vurgular (Heidegger, 1971). Phelan’ın performans

kuramı ise performansın ontolojik olarak tekrar edilemezliğe dayandığını ve her gerçekleşmenin tekil bir olay olduğunu belirtir (Phelan, 1993).

Performans sanatları, müzik doğaçlamaları ve canlı tiyatro üretimleri, geri dönüşsüzlüğün estetik yoğunluğunu en açık biçimde görünür kılan alanlardır. Özellikle sahne sanatlarında üretim ile sunum arasındaki ayrım çoğu zaman ortadan kalkar. Yaratıcı karar, uygulama ve alımlama aynı zaman düzleminde gerçekleşir. Bu eşzamanlılık, kusuru yalnızca görünür ve paylaşılır bir yapı olarak estetik olayın kurucu bir bileşeni hâline getirir. Yanlış söylenen bir replik, geciken bir beden hareketi veya beklenmedik teknik aksaklık, kimi zaman performansın anlamını dönüştüren estetik eşiklere dönüşebilir.

Yapay zekâ üretim sistemlerinde ise üretim zamanı ile çıktı zamanı arasındaki ilişki çoğu zaman kullanıcı deneyimi tarafından görünmez hâle gelir. Algoritmik işlem, arka planda optimize edilen hesaplama süreçleri üzerinden ilerlediği için, üretim sürecinin zamansal yoğunluğu kullanıcı tarafından doğrudan deneyimlenmez. Bu durum, estetik alımlamada süreç bilgisinin silikleşmesine yol açabilmektedir.

Bu çerçevede zamansallık üç düzeyde ele alınır:

1. Fenomenolojik (Bergson),
2. Ontolojik (Heidegger),
3. Teknik-eksternalize edilmiş zaman (Stiegler).

Sonuç olarak, insan üretiminde geri dönüşsüzlük varoluşsal yoğunluğu kurarken yapay zekâ sistemlerinde bu geri dönüşsüzlük kontrol edilebilir ve yeniden üretilebilir süreçlere dönüşmektedir.

3.3. Rizomatik Yapı, Dağıtık Anlam ve Kusurun Üretkenliği

Deleuze ve Guattari'nin rizom kavramı, anlamın tekil bir merkezden değil çoklu bağlantılar üzerinden üretildiği doğrusal olmayan bir örgütlenme biçimini ifade eder (Deleuze ve Guattari, 1987). Bu yaklaşım, estetik üretimi sabit yapılardan ziyade sürekli yeniden kurulan ilişkiyel bir alan olarak düşünmeyi mümkün kılar.

Bu çerçevede kusur, yalnızca bir hata değil, anlam üretiminde yeni ilişki olasılıklarını görünür kılan üretken bir kırılma olarak da değerlendirilebilir. Ancak bu üretkenlik, kusurun normatif olarak olumlanması değil, anlamın stabil yapısını bozarak yeni bağlantılar üretme kapasitesiyle ilişkilidir.

Eco'nun "açık yapıt" yaklaşımı estetik anlamın sabit olmadığını, alımlama sürecinde yeniden kurulduğunu ortaya koyar (Eco, 1989). Fischer-Lichte ve Lehmann ise performatif yapıların kırılma ve müdahaleler üzerinden dönüşen açık sistemler olduğunu vurgular (Fischer-Lichte, 2008; Lehmann, 2006).

Yapay zekâ sistemleri büyük veri üzerinden ilişkisel örüntüler üretse de bu rizomatiklik çoğu zaman istatistiksel modelleme ve optimizasyon süreçleri tarafından sınırlandırılmış kontrollü bir çeşitlilik üretimi şeklinde işler.

Bu nedenle insan sanatında kusur, geri dönüşsüz sapmalar üzerinden açık oluş üretirken, yapay zekâ üretimlerinde varyasyon çoğu zaman hesaplanabilir bir sınır içinde kalır.

3.4. Yapay Zekâ Estetiği: Posthümanist Yaklaşımlar ve Dağıtık Yaratıcılık

Yapay zekâ temelli sanatsal üretimler, yalnızca teknik bir dönüşüm değil, estetik ve ontolojik düzeyde yeniden yapılanan bir üretim rejimi olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede literatür iki temel düzlemde ele alınabilir.

İlk düzlem, posthümanist ve bilgi felsefesi temelli yaklaşımları kapsar. Hayles, bilişsel süreçlerin insan ve teknik sistemler arasında dağıldığını ve yaratıcılığın tekil özneye indirgenemeyeceğini ileri sürer. Floridi, dijital varlıkları insan merkezli kopuştan ziyade genişletilmiş bir varoluş alanı olarak ele alır. Coeckelbergh ise insan-teknoloji ilişkisi bağlamında değerlendirilebileceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda Margaret A. Boden ve R. Keith Sawyer'ın yaratıcı biliş ve dağıtık yaratıcılık yaklaşımları, yaratıcılığı bireysel bir zihinsel yeti olmaktan çıkararak, üretim sürecine ve sistemler arası etkileşime yayılan bir yapı olarak tanımlar. Boden, yaratıcı süreci kombinatorial, keşifsel ve dönüşümsel üretim biçimleri üzerinden açıklarken Sawyer yaratıcılığı bireyden ziyade sosyal ve sistemik etkileşim ağları içinde gerçekleşen bir ortaya çıkış süreci olarak ele alır. Bu yaklaşım, yapay zekâ sistemlerinin yaratıcılığı yalnızca taklit eden değil, belirli parametreler içinde yeni kombinasyonlar üretebilen dağıtık bir üretim alanı olarak okunmasına imkân tanımaktadır.

İkinci düzlem algoritmik yaratıcılık modelleridir. Manovich, algoritmik sistemlerin yalnızca içerik üretmediğini, yeni estetik mantıklar oluşturduğunu belirtir (Manovich, 2019). Zylinska yaratıcı eylemi insan-makine dağıtımı olarak tanımlar. Elgammal'ın CAN modeli ise yapay zekânın yalnızca stil tekrar etmediğini, kontrollü sapmalarla yeni biçimler üretebildiğini gösterir.

Bununla birlikte yapay zekânın yaratıcı kapasitesine ilişkin tartışmalar, yalnızca eksiklikler üzerinden değil, yeni estetik potansiyeller üzerinden de değerlendirilmelidir. Özellikle generative adversarial network (GAN) tabanlı sistemler, insan sanat tarihinde daha önce karşılaşılmamış hibrit biçimler ve stil birleşimleri üretebilmektedir (Elgammal et al., 2017, ss. 96–103). Bu durum, yaratıcılığın yalnızca bilinçli niyetin sonucu olup olmadığı sorusunu yeniden gündeme getirmektedir (Boden, 2016, ss. 131–155). Eğer estetik yenilik, var olan biçimsel normlardan sapma üzerinden tanımlanıyorsa, yapay zekâ sistemlerinin kontrollü sapma üretme kapasitesi de belirli düzeyde yaratıcı olarak değerlendirilebilir. Ancak burada tartışmalı olan unsur, bu yeniliğin deneyimlenmiş bir varoluşsal süreçten değil, istatistiksel modelleme üzerinden ortaya çıkmasıdır (Zylinska, 2020, ss. 67–74).

Bu çerçevede yapay zekâ estetiği, dağıtık, ilişkisel ve varyasyon temelli bir yapı olarak ortaya çıkar. Ancak bu üretkenlik, insan sanatına özgü zamansallık, bedensellik ve varoluşsal yoğunluk açısından tartışmalı bir konumda kalmaktadır.

4. Algı Deneyleri ve Estetik Değerlendirme

Yapay zekâ tarafından üretilen sanat eserlerinin estetik algısı üzerine yapılan deneysel çalışmalar, üretici özneye atfedilen niyet, bilinç ve kimlik gibi unsurların belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Wagemans ve çalışma arkadaşlarının yürüttüğü araştırmalar, “etiket etkisi” olarak adlandırılan bilişsel bir mekanizmayı ortaya koymaktadır. Aynı görsel içerikler, üretici bilgisi değiştirildiğinde farklı estetik değerlendirmelere konu olmakta, “insan üretimi” olarak sunulan eserler daha anlamlı ve duygusal olarak daha yoğun algılanmaktadır (Chamberlain ve Wagemans, 2016, ss. 369–381).

Benzer şekilde Gajewska (2020) ve Elgammal ve çalışma arkadaşlarının araştırmaları, katılımcıların çoğu durumda yapay zekâ ile insan üretimlerini ayırt edemediğini, ancak üretici bilgisi verildiğinde estetik yargıların belirgin biçimde

değiştirdiğini göstermektedir (Elgammal vd., 2017, ss. 96–103). Bu durum, estetik değerlendirmenin nesnenin kendisinden ziyade bağlamsal bilgiye dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir.

Nöroestetik alanında yürütülen çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Sanat eserine yönelik estetik tepkinin yalnızca görsel işleme süreçlerine dayanmadığı, aynı zamanda empati, niyet okuma ve sosyal bilişle ilişkili sinirsel ağların da aktive olduğu gösterilmiştir. Özellikle üreticiye bilinçli bir özne atfedildiğinde medial prefrontal korteks ve temporoparietal bağlantı bölgelerinde daha yüksek aktivasyon gözlemlenmektedir. Bu durum, estetik deneyimin yalnızca nesnenin biçimsel özelliklerinden değil, eserin arkasında yaşanmış bir deneyim bulunduğu varsayımından da beslendiğini düşündürmektedir (Skov & Nadal, 2020, ss. 2-5).

Bu bulgu, psikoloji literatüründe “algorithm aversion” olarak tanımlanan eğilimle de örtüşmektedir. Dietvorst ve çalışma arkadaşlarının bulguları, katılımcıların algoritmik sistemlere yönelik belirli bağlamlarda güvensizlik geliştirebildiğini göstermektedir (Dietvorst vd., 2015, ss. 114–126). Benzer biçimde Hong ve çalışma arkadaşlarının (2020) müzik algısı üzerine yaptığı çalışmalar, aynı eserlerin “yapay zekâ üretimi” olarak etiketlendiğinde daha düşük duygusal yoğunlukla değerlendirildiğini göstermektedir.

Kneer ve Mikalonytė (2021) tarafından yürütülen araştırmalar ise katılımcıların yapay zekâ üretimlerini sanat eseri olarak kabul edebildiklerini, ancak yapay zekâyı sanatçı özne olarak konumlandırmada tereddüt ettiklerini göstermektedir.

Genel olarak bu deneysel çalışmalar, estetik yargının yalnızca algılanan biçimsel niteliklere değil, üretici özneye ilişkin bilişsel kabuller ve bağlamsal çerçeveye bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, estetik deneyimin nesne merkezli olmaktan ziyade yorumlayıcı ve ilişkisel bir yapı taşıdığını göstermektedir.

5. Tartışma

5.1. Kusurun Ontolojik İşlevi

Literatür, estetik deneyimin süreç-temelli ve ilişkisel bir oluş içinde kurulduğunu göstermektedir (Benjamin, 2008; Heidegger, 1971; Hamilton, 2020). Bu bağlamda

kusur, üretim sürecinin geri döndürülemezliği içinde ortaya çıkan varoluşsal bir yoğunluk olarak değerlendirilebilir. Rizomatik yapı ve “açık yapıt” yaklaşımları da estetik formun kapalı ve tamamlanmış bir bütün değil, sürekli yeniden kurulan bir oluş alanı olduğunu ortaya koymaktadır (Deleuze ve Guattari, 1987; Fischer-Lichte, 2008).

5.2. Yapay Zekâ Üretimlerinin Estetik Sınırları

Yapay zekâ üretimleri yüksek düzeyde biçimsel tutarlılık ve stilistik çeşitlilik üretebilme kapasitesine sahiptir (Manovich, 2019; Elgammal vd., 2017). Bununla birlikte bu üretimlerin çoğu durumda bedensellik, zamansal geri dönüşsüzlük ve varoluşsal risk gibi insan sanatına özgü deneysel nitelikleri üretmediği görülmektedir.

5.3. Algısal Değerlendirmede Özne Etkisi

Nöroestetik ve deneysel estetik çalışmalar, estetik yargının yalnızca nesnenin biçimsel özelliklerine değil, üretici özneye atfedilen niyet, bilinç ve kimlik gibi unsurlara bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir (Dietvorst et al., 2015; Wagemans ve Chamberlain, 2016).

“Etiket etkisi” bulguları, aynı içeriğin üretici bilgisine bağlı olarak farklı estetik değerlendirmelere konu olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan üretimi olarak sunulan çalışmaların daha yüksek anlam ve duygusal yoğunlukla algılandığı tespit edilmiştir.

Bu bulgular, estetik deneyimin yalnızca nesneye değil, bağlamsal bilgiye ve yorumlayıcı çerçeveye dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir.

5.4. Kuramsal Bütünleme

Kuramsal ve deneysel literatür birlikte değerlendirildiğinde, üretim sürecinin zamansal, bedensel ve ontolojik koşullarıyla birlikte süreç ve özne merkezli bir anlayışta ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda üç temel kuramsal çıkarım öne çıkmaktadır:

- Kusur, teknik bir hata olmaktan ziyade, zamansallık içinde belirip anlam kazanan ontolojik bir iz olarak değerlendirilmektedir.
- Estetik değer, biçimsel bütünlükten çok, üretim sürecinin geri döndürülemezliği ve deneyimsel yoğunluğu ile ilişkilidir.
- Yapay zekâ üretimleri yüksek düzeyde biçimsel tutarlılık sunsa da, insan sanatında karşılık bulan varoluşsal yoğunluğu ve bedensel deneyim boyutunu tam anlamıyla üretmemektedir.

Bu bağlamda kusur, insan ve yapay zekâ temelli üretim rejimleri arasındaki estetik ve ontolojik ayrımı görünür kılan kavramsal bir eşik olarak konumlanmaktadır.

6. Sonuç

Bu çalışma, yapay zekâ destekli sanatsal üretimlerin estetik değerini, insan sanatında kurucu bir unsur olarak ele alınan kusur kavramı üzerinden karşılaştırmalı ve kuramsal bir çerçevede incelemiştir. Literatür temelli analizler, estetik değerini yalnızca biçimsel çıktının niteliğine indirgenemeyeceğini, üretim sürecine içkin zamansallık, bedensellik ve ontolojik koşullarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda insan sanatında kusur, teknik bir yetersizlikten ziyade üretim anının geri döndürülemezliği içinde ortaya çıkan zamansal bir iz ve varoluşsal bir yoğunluk alanı olarak değerlendirilmektedir. Estetik değer, formel bütünlükten çok bu tekillik, kırılabilirlik ve geri dönüşsüzlük deneyimi üzerinden anlam kazanmaktadır.

Buna karşılık yapay zekâ üretimleri, yüksek düzeyde biçimsel tutarlılık, stilistik çeşitlilik ve optimizasyon kapasitesi sunmakla birlikte, zamansal geri dönüşsüzlük, bedensel katılım ve varoluşsal risk gibi insan deneyimine özgü boyutları üretmemektedir. Bu nedenle yapay zekâ tarafından üretilen “kusur”, çoğu durumda hesaplanabilir varyasyonlar düzeyinde kalmakta ve insan sanatında karşılık bulan ontolojik yoğunluğu tam anlamıyla taşıyamamaktadır.

Algı deneyleri ve bilişsel estetik literatürü, estetik yargının yalnızca nesnenin biçimsel özelliklerine değil, üretici özneye atfedilen niyet, bilinç ve bağlamsal insani çerçeveye bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, estetik

deneyimin nesne merkezli olmaktan ziyade süreç temelli ve ilişkiyel bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda, insan ve yapay zekâ üretimleri arasındaki farkın yalnızca teknik kapasite farklılığı olarak değil, üretim rejimlerinin ontolojik yapıları arasındaki temel bir ayrım olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapay zekâ, sanatsal üretim alanını dönüştüren ve yeni biçimsel olanaklar açan bir sistem olarak ele alınmalı, ancak bu üretkenlik, insan sanatının yerine geçen bir alternatiften ziyade, onun sınırlarını görünür kılan ve yeniden tanımlanmasına imkân veren dönüşümsel bir alan olarak kavranmalıdır.

Gelecekte yapay zekâ sistemlerinin daha gelişmiş duygusal modelleme, biyometrik veri entegrasyonu ve gerçek zamanlı çevresel etkileşim mekanizmaları geliştirmesi, estetik üretim ile deneyim arasındaki ilişkiyi daha da karmaşık hâle getirebilir. Ancak bu teknolojik gelişmeler, öznel deneyimin ontolojik statüsünü otomatik olarak yeniden üretmeyebilir. Dolayısıyla gelecekteki araştırmaların, yapay zeka üretimlerinin insan alımlaması üzerindeki fenomenolojik ve etik etkilerine odaklanması önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kusur, yalnızca insan üretiminin teknik bir kalıntısı değil, insanın zamansal, bedensel ve varoluşsal konumunun estetikte bıraktığı iz olarak yeniden düşünölmelidir. Yapay zekâ ne kadar gelişirse gelişsin, estetik değerin yalnızca hesaplanabilir örüntülerden değil, yaşanmışlığın geri döndürölemez izlerinden de beslendiği gerçeği, sanat felsefesinin merkezinde varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Sonuç olarak estetik değer, yalnızca biçimsel mükemmeliyet düzeyinde değil, üretim sürecine içkin zamansallık, bedensellik, geri dönüşsüzlük ve öznel riskin birlikte oluşturduğu ontolojik yoğunluk içinde şekillenmektedir. Bu doğrultuda çalışma, kusur kavramını klasik estetikten çağdaş dijital üretime uzanan bir hat içinde yeniden kavramsallaştırarak özgün ve tutarlı bir kuramsal katkı sunmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Benjamin, W. (2008). *The work of art in the age of mechanical reproduction* (H. Zohn, Trans.). Penguin. (Original work published 1936)
- Bergson, H. (2001). *Creative evolution* (A. Mitchell, Trans.). Dover Publications. (Original work published 1911)
- Boden, M. A. (2016). *AI: Its nature and future*. Oxford University Press.
- Chalmers, D. J. (1995). Facing up to the problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 2(3), 200–219.
- Chamberlain, R., & Wagemans, J. (2016). The genesis of errors in art. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 10(4), 369–381. <https://doi.org/10.1037/aca0000136>
- Coeckelbergh, M. (2020). *AI ethics*. MIT Press.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia*. University of Minnesota Press.
- Dietvorst, B. J., Simmons, J. P., & Massey, C. (2015). Algorithm aversion: People erroneously avoid algorithms after seeing them err. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(1), 114–126. <https://doi.org/10.1037/xge0000033>
- du Sautoy, M. (2019). *The creativity code: Art and innovation in the age of AI*. Harvard University Press.
- Eco, U. (1989). *The open work* (A. Cancogni, Trans.). Harvard University Press. (Original work published 1962)
- Elgammal, A., Liu, B., Elhoseiny, M., & Mazzone, M. (2017). CAN: Creative adversarial networks generating “art” by learning about styles and deviating from style norms. In *Proceedings of the 8th International Conference on Computational Creativity* (pp. 96–103). Association for Computational Creativity.
- Fischer-Lichte, E. (2008). *The transformative power of performance: A new aesthetics*. Routledge.
- Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.
- Gajewska, E. (2020). Can humans recognize and evaluate AI-generated art? *arXiv preprint*. <https://arxiv.org/abs/2002.07255>
- Hamilton, A. (2020). The aesthetics of imperfection reconceived: Improvisations, compositions, and mistakes. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 78(3), 337–349. <https://doi.org/10.1111/jaac.12749>
- Hansen, M. B. N. (2006). *Bodies in code: Interfaces with digital media*. Routledge.

- Hayles, N. K. (1999). *How we became posthuman: Virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. University of Chicago Press.
- Heidegger, M. (1971). *The origin of the work of art* (A. Hofstadter, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1935–1936)
- Hong, J.-W., Peng, Q., & Williams, D. (2020). Are you ready for artificial Mozart and SkrilleX? *New Media & Society*, 23(7), 1920–1935. <https://doi.org/10.1177/1461444820925798>
- Kittler, F. A. (1999). *Gramophone, film, typewriter* (G. Winthrop-Young & M. Wutz, Trans.). Stanford University Press.
- Kneer, M., & Mikalonytė, A. (2021). Artificial intelligence and the arts: Can AI make art? *SSRN preprint*. <https://ssrn.com/abstract=3827314>
- Lehmann, H.-T. (2006). *Postdramatic theatre*. Routledge.
- Manovich, L. (2019). *AI aesthetics*. Strelka Press.
- McCormack, J., et al. (2019). Autonomy, authenticity, authorship and intention in computer generated art. *Leonardo*, 52(1), 58–63. https://doi.org/10.1162/leon_a_01439
- Mengi, V. D. (2025). Evaluating AI art through Kantian aesthetics. *ARTS – Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 10(2), 167–183. <https://doi.org/10.46372/arts.1714896>
- Phelan, P. (1993). *Unmarked: The politics of performance*. Routledge.
- Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–424.
- Skov, M., & Nadal, M. (2020). The nature of perception and emotion in aesthetic experience. *Current Opinion in Psychology*, 39.
- Stiegler, B. (1998). *Technics and time, 1: The fault of Epimetheus*. Stanford University Press.
- Zylinska, J. (2020). *AI art: Machine visions and warped dreams*. Open Humanities Press.